

Strukturerat om folkinitiativ

Bakgrund

Folkinitiativ infördes i kommunallagen den 1 juli 1994 genom Proposition 1993/94:188 Lokal demokrati.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/lokal-demokrati_GH03188

Folkinitiativ förstärktes genom de ändringar i kommunallagen som skedde 1 januari 2011 baserat på En reformerad grundlag Proposition 2009/10:80

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/en-reformerad-grundlag_GX0380

Regeringens proposition 2009/10:80

En reformerad grundlag

Prop.
2009/10:80

Skälen för regeringens förslag

Ett folkinitiativ ska som huvudregel leda till folkomröstning

Regeringens förslag: En kommunal rådgivande folkomröstning ska hållas i en fråga om minst tio procent av de röstberättigade begär det. Vid beräkningen av hur många som står bakom initiativet ska endast de räknas med som skrivit under initiativet under den sexmånadersperiod som föregått begäran. För att förhindra att folkomröstning hålls i frågor som helt saknar förankring i fullmäktige ska det finnas en möjlighet för en kvalificerad majoritet om två tredjedelar av fullmäktiges ledamöter att avslå folkinitiativet.

Ändringarna från 1994 och 2011 i tidigare kommunallag (1991:900) överfördes utan ändring i den nya kommunallagen (2017:725) som började gälla 1 januari 2018.

Kommunallagen (2017:725)

8 kap. Delaktighet och insyn

Folkinitiativ

2 § Ärende om att hålla folkomröstning i en viss fråga får i fullmäktige väckas av minst tio procent av de röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmarna enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar (folkinitiativ). Initiativet ska vara skriftligt, ange den aktuella frågan samt innehålla initiativtagarnas egenhändiga namnteckningar, uppgifter om när namnteckningarna gjorts, namnförtydliganden, personnummer och uppgift om deras adresser.

Vid beräkningen av antalet initiativtagare ska endast de räknas med som har skrivit under initiativet under den sexmånadersperiod som föregått inlämnandet.

- **Fråga om att hålla folkomröstning väcktes på kommunfullmäktige (KF) i december, ärende KF 246.**

Kommunallagen (2017:725)

5 kap. Fullmäktige

37 § Har ett folkinitiativ väckts enligt 8 kap. 2 § ska fullmäktige besluta att folkomröstning ska hållas, om [mina understrykningar //David]

- 1. den fråga som initiativet avser är sådan att fullmäktige kan besluta om den, och*
- 2. inte minst två tredjedelar av de närvarande ledamöterna röstar mot förslaget.*

Proposition 2009/10:80 har bra text på sid 102/103 (kapitel 6.2)

- **Ärendet har behandlats av Barn- och utbildningsnämnden (BUN) och Valnämnden i januari, kommer upp i Kommunstyrelsen (KS) i januari och i KF i februari för beslut**

BUN och Valnämndens beslut om att rekommendera KF att inte besluta om att hålla folkomröstning förväntas alltså baseras på punkt 1 eller 2 ovan, av den enkla anledningen att det är de enda faktorer som fullmäktige får ta hänsyn till och det kan ju inte vara så att nämnderna föreslår att KF ska bryta mot lagen. Det finns en tydligt presumtion i lagtexten att folkinitiativ ska leda till folkomröstning. Propositionen är tydlig vad syftet med punkt 2 var.

Funderingar kring nämndernas hantering

Eftersom det är uppenbart att 1. är uppfylld, hur kom nämnderna fram till att de kunde ta fasta på punkt 2 (är det ens meningen att det ska gå och hur gör en nämnd det?)?

Eftersom BUN använde nästan hela sitt yttrande till att förklara hur extremt kommunal frågan är så borde de ju hållit med om att 1. var OK. Sen tappade de bort sig i förarbetena till 1977 års kommunallag (dvs många år innan folkinitiativ ens fanns i lagen) innan de föreslog att fullmäktige skulle bryta mot lagens intentioner och inte genomföra en folkomröstning.

BUN tappade bort sig så brutalt i denna fråga att det egentligen bara är att strunta i vad de sa.

Valnämnden konstaterade att det går bra att genomföra en folkomröstning på valdagen. Det är praktiskt enkelt, kräver mycket mindre och snabbare förberedelser och kostar (100 tkr i total kostnad) en fjärdedel mot att ha en omröstning separat. .... Sen föreslog man ändå att det inte skulle bli en folkomröstning.

Varför?

Det kan inte varit formella skäl. Frågan är otvetydigt kommunal och kan beslutas av fullmäktige. Fullmäktige har redan bestämt att rätt antal medborgare har skrivit under.

Det kan inte varit praktiska frågor. Det allmänna valet gör att omröstningens alla resursbehov är uppfyllda, liksom kravet att folkomröstning ska hållas inom rimlig tid.

Det kan inte ha varit valdeltagandet. Valnämnden anger att valdeltagandet varit 30-50 % i de som genomförts "de senaste åren" (enligt muntlig uppgift stickprov). Av de 6 st som genomfördes på valdagen 2014 så hittade jag valdeltagandet för två av dem, 73 % resp 74 % (dvs i rimlig nivå med det allmänna valet). I underlaget står att det "borgar för ett högre valdeltagande" om folkomröstningen genomförs vid det allmänna valet.

Det kan inte varit pengar. 100 000 kr är inte lite pengar, men som engångskostnad för en kommun med 2 000 000 000 kr i budget så är det obetydligt och definitivt inte så mycket att lagen kan ignoreras för att det är en ekonomisk nödsituation.

Valnämndens tunga argument förefaller vara att folkomröstning ska vara en del av beredningen av ett ärende och ärendet är redan igång och redo för beslut. Det anser jag vara feltänkt och att läsa propositionen fel. Valnämndens underlag är tydligt med att om ett ärende pågår eller har beslutats så är det inte skäl för att KF inte kan säga ja till folkomröstning.

Underlaget hänvisar till att prop 2009/10:80 säger att även en folkomröstning genom folkinitiativ ska vara del av en beredning. Ja (se sid 106), men som det står i propositionen så är det delvis för att formalian gällande ärendehantering ska följas som vanligt (beredning, beslut) och delvis i sammanhang med att fullmäktige då behöver formulera en fråga (och svarsalternativ) för omröstningen som ger fullmäktige vägledning. Det står ingenstans att tanken är att folkinitiativ kan stoppas för att majoriteten inte anser att fullmäktige behöver rådgivande synpunkter från medborgarna, snarare tvärt om.

"Lagstiftaren har velat ge medborgarna större inflytande som ett sätt att utveckla demokratin. Ser vi då till dess form är det svårt att tro att ett initiativ ska komma långt innan kommunen inlett sin beslutsprocess. Det är ju oftast först då som en fråga blir allmänt känd för medborgarna. Förstå då kan man tänka sig att de börjar agera. Här måste man som kommun ta höjd för t.e.x folkinitiativ i frågor som man rimligen kan tänka sig blir kontroversiella. Annars agerar man rakt emot lagstiftarens intention och kan närmast sägas motverka en modern demokrati och dess utveckling." - kommentar från en jurist som läst denna handling

I underlaget till Valnämnden står att kombinationen av i princip ovanstående faktorer skulle medföra att syftet med en rådgivande folkomröstning skulle förfelas. Är inte det primära syftet med folkomröstningen att medborgarna har begärt att få lämna synpunkter direkt till fullmäktige?

Så hur underlaget för valnämndens beslut sen nådde sin slutsats att det inte skulle bli folkomröstning är fortfarande något av ett mysterium. Jag har begärt förtydligande av handläggaren, fått svar av nämndens ordf, och ställt frågan till handläggaren igen. Fick svar från stabs-/enhetschefen att de gjort en värdering, men fortfarande inte hur den gjorts. Hon skulle ta med sig tillbaka att det i fortsättningen borde vara tydligare.

Slutsats

Det man då borde se framför sig i denna fråga är...

- Antingen beslutar KS/KF att gå vidare med skolstruktursfrågan och tar beslut innan folkomröstning. Det borde leda till att fullmäktige formulerar frågan i omröstningen på ett mer generellt sätt, exempelvis gällande små och lokala skolor.
- Eller så beslutar KS/KF att inte gå vidare med skolstruktursfrågan och väntar med beslut till efter folkomröstning. Detta borde leda till att fullmäktige formulerar frågan mer specifikt enligt förutsättningar/förslag i skollokalsutredningen.

David Aronsson
Vänsterpartiet